

Svar på remiss av utkast till lagrådsremiss "För barns rättigheter och trygghet – en ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga"

Social- och funktionsstödsnämnden i Karlskrona lämnar följande synpunkter på utkastet till lagrådsremiss. Efter de inledande generella synpunkterna ges kommentarer med numrering som följer dokumentets avsnittsindelning.

Generella synpunkter

Eftersom Karlskrona kommun i några tidigare remissvar på LVU-området uttryckt kritik mot en bristande helhetssyn från lagstiftarens sida, ska det framföras att det är positivt med denna mer sammanhållna och helt nödvändiga översyn på området.

Det är därtill positivt med strävan att göra lagstiftningen tydligare, dels genom uppdelningen av nuvarande bestämmelser i två separata lagar, dels genom annan struktur i lagtexten så att paragrafbeteckningar som 15 q § och 31 i § kan undvikas. Dessutom blir barnperspektivet tydligare genom uppdelningarna på detta sätt, vilket är positivt.

Dock är det även i denna översyn och dess lagförslag tydligt att ett fullt helhetsgrepp inte tagits då det redan inledningsvis konstateras att det parallellt pågår utredningar om förändringar av detaljer i nuvarande LVU, som inte väntats in innan detta lagförslag läggs. Det innebär att detta remissyttrande inte är ett yttrande över ett fullständigt lagförslag. Detta försvagar enligt Karlskrona kommun värdet av utkastet till lagrådsremiss något.

Socialförvaltningen

Adress

371 83 Karlskrona

Besöksadress

Östra Köpmansgatan 1 A

Telefon

0455-30 30 00

Telefax

0455-30 30 30

E-postadress

socialforvaltningen@karlskrona.se

Bristande kunskapsstöd

Även om förslagen innebär att mycket av nuvarande bestämmelser om tvångsvård i sak är oförändrade, menar Karlskrona kommun att det alltså finns behov av en förbättrad kunskap hos samtliga berörda yrkeskårer avseende framför allt placerade barn. Särskilt nu när anknytning till ett familjehem föreslås införas som ny grund för omhändertagande.

Barns delaktighet

Karlskrona kommun tycker att det är synd att barn inte själva i större grad fått yttra sig kring lagförslagets underliggande frågeställningar. Barn/ungdomar bör vara involverade inför framtagandet av ny lagsstiftning som rör dem. Att barn och unga ska få komma till tals i alla frågor som rör dem är en av grundprinciperna i barnkonventionen (artikel 12). Att barnrättsorganisationer eller liknande är med som remissinstanser är att erbjuda delaktighet för sent. Karlskrona kommun hoppas att detta kan utvecklas i kommande utredningar på området.

Större likhet mellan de nordiska ländernas lagstiftning

Genom lagförslagen kommer de nordiska ländernas tvångslagstiftningar för barn att bli mer lika. Karlskrona kommun ser att det kan finnas positiva effekter av detta då jämförelser och forskning kan bli lättare över nationsgränserna.

Avsnittsspecifika kommentarer

6.1 Definition av barn och unga

Det är mycket positivt att ett mer enhetligt och barnfokuserat språk används i lagförslaget och att barnens rätt ges ett eget kapitel i det nya lagförslaget. Karlskrona kommun vill samtidigt poängtera att en sådan förändring i sig inte leder till någon förändring för barnet. Särskilt som utredningen kring stärkt barnrättsperspektiv i LVU än så länge bara hunnit

lämna ett delbetänkande och inte är färdiga med sitt arbete och deras slutsatser därför inte är del av detta nya lagförslag.

7.2.1 kring att negativ social kontroll införs som ett nytt rekvisit (s.150)

Karlskrona kommun menar att det är positivt att det läggs till en grund som avser 'negativ social kontroll' och att den är formulerad på just det sättet. Det är inte ovanligt med familjer där kontroll i olika former förekommer i stor omfattning utan att det ofta använda hedersbegreppet riktigt passar in. Socialnämnder kan då få svårt att föra fram grunder för varför ett barn bör omhändertas eftersom texterna kan bli otydliga och i för stor mån måste anpassas mot ett för snävt begrepp. 'Negativ social kontroll' är betydligt enklare att argumentera kring och det blir även mer lättbegripligt för de som får beskrivningen riktad mot sig att hantera den. Begreppet innebär även att helt andra kontrollbeteenden än sådana som traditionellt omfattas av hedersbegreppet omfattas, vilket är positivt.

7.2.2 Psykiska besvär eller psykiatriska tillstånd utesluter inte ett omhändertagande för vård (s.161)

Även om förtydligandet är välkommet, menar Karlskrona kommun att det behövs ytterligare vägledning kring förfarandet i vissa akuta situationer. Det förekommer situationer där snabbheten som är inbyggd i den sociala tvångslagstiftningen för barn krockar med den långsammare hanteringen som finns inom LSS. Exempelvis skulle en bedömning kunna göras att ett barns behov vid ett omedelbart tvångsomhändertagande bäst skulle mötas av att barnet placeras på ett sådant boende som avses i 9:8 § LSS.

Detta upplevs av Karlskrona kommun som mycket svårt att få till, särskilt om barnet är okänt sedan tidigare eller bara nyligen blivit aktuellt. Det borde därför enligt Karlskrona kommun mening göras en nationell genomlysning av hur barn med den här sortens behov kan få bästa möjliga tvångsvård även utan att personkretstillhörighet och andra formella LSS-bedömningar är färdiga. En sådan hantering skulle vara i samma anda som de nationella riktlinjerna som finns för bland annat ADHD och

autism där behandling och vård ska ges snarare utifrån symptom än färdigställda diagnoser.

Idag är risken överhängande att barn med denna sorts behov placeras på olämpliga ställen, som inte kan möta deras faktiska behov.

8.1 En ny grund för fortsatt vård införs

Karlskrona kommun är positiv till att barnets bästa lyfts in på ett tydligare, mer konkret, sätt i tvångslagstiftningen. Formuleringar som anger att myndigheters förfarande ska ta hänsyn till barnets bästa har funnits inom svensk sociallagstiftning i flera decennier men bl a i utredningen om att inkorporera barnkonventionen i svensk lag (SOU 2016:19) framkom tydligt att svenska myndigheter i många fall inte levde upp till förväntningarna som ställs utifrån ett barnperspektiv och särskilt att barn inte betraktades som rättighetsbärare i sig själva. En lagstiftning som förlitar sig på det hittillsvarande förhållningssättet är därför enligt Karlskrona kommuns mening inte alls lämplig för att öka tillvaratagande och säkrande av barns rättigheter.

Utöver det instämmer Karlskrona kommun i att man kan undvika risken för fortsatt LVU-vård med felaktig hänvisning till föräldrars brister när det egentligen handlar om att skydda barnet från att fara illa om vården upphör. Lagstiftningen blir genom förslaget på det sättet mer transparent.

Det är en tydlig fördel att samtliga de möjliga besluten enligt nuvarande 21 § LVU tas vid samma tillfälle och fastställs av domstol. På så sätt kan osäkerheten försvinna som uppstått som en följd av den nuvarande lagstiftningen - att en socialnämnd förväntas fatta ett beslut om flyttningsförbud direkt efter ett domstolsbeslut om att grunder för vård enligt LVU inte längre föreligger. Detta har uppfattats som motsägelsefullt.

Dessutom har det uppfattats som att socialtjänsten 'går emot' domstolens utslag, även av vårdnadshavare, vilket kunnat bidra till att minska förtroendet för socialtjänstens arbete och försvåra samarbetet. Att detta

försvinner för barn som omhändertagits på grund av hemförhållandena är positivt.

Karlskrona kommun menar dock att det föreliggande förslaget på ett mycket olyckligt sätt skapar olika förutsättningar för barn som vårdats frivilligt i familjehem under en längre tid och de som omhändertagits för vård under en lika lång tid. Flyttningsförbudet löser inte riktigt denna ojämlikhet.

Två barn kan ha levt under exakt samma förutsättningar när det kommer till brister i omvårdnaden, men det ena barnet har haft föräldrar som frivilligt gått med på en familjehemsplacering medan det andra barnets föräldrar inte gjort det och därmed kommit att tvångsvårdas. Förändringen som föreslås för barn som tvångsvårdas blir enligt det föreliggande förslaget en tydligare och mer genomarbetad process, som dessutom ger större rättssäkerhet för alla parter. Barn som varit placerade frivilligt, där samtycket plötsligt tas tillbaka av föräldrarna efter en längre tids placering, kan med nuvarande lagstiftning och den som föreslås, alltså bara stoppas från att flyttas till föräldrarna genom ett flyttningsförbud. Precis som konstateras i utkastet till lagrådsremiss är flyttningsförbud tänkt att vara en kortsiktig lösning och en av anledningarna till att det nya rekvisitet införs sägs uttryckligen vara för att undvika en användning av flyttningsförbudet på ett sätt som inte var tänkt när det infördes. Att barn som de facto står inför precis samma omständigheter ska hanteras olika riskerar att upplevas som ojämlikt. En rättssäkrare hantering vore att även barn som varit frivilligt placerade skulle kunna omhändertas enligt detta rekvisit genom att en socialnämnd ansökte om vård på grund av anknytning utifrån samma premisser som de som redan vårdas med tvång. En sådan ansökan kräver så klart att ett beslut om flyttningsförbud fattats.

I det fall lagstiftaren inte delar Karlskrona kommuns uppfattning i denna fråga önskas att Socialstyrelsen eller annan lämplig instans ges i uppdrag att komma med förtydliganden kring hur procedurerna kring tillämpningen ska hanteras av socialnämnderna i fall som det ovan angivna.

Eftersom behovet av flyttningsförbud förändras genom utredningens förslag försvinner i vart fall delar av dessa negativa effekter av utformningen av nuvarande lagstiftning.

11.2 Inledandet av vården (s.228)

Karlskrona kommun har inga synpunkter på själva förslaget, men saknar ett resonemang om de familjerättsliga konsekvenserna som uppstår. Att placera ett barn hos en förälder/vårdnadshavare som barnet inte bor hos innebär i praktiken att socialnämnden förordar en vårdnafsförändring.

11.4 Socialnämndens ansvar och bestämmanderätt... (s 237)

Det förekommer svårigheter när det kommer till socialnämnders möjligheter i passärenden för familjehemsplacerade barn. Problem uppstår när vårdnadshavare vägrar lämna ut befintliga pass eller inte samtycker till utfärdande av nya eller tillfälliga pass. Detta kan leda till att barn missar utlandsresor eller att familjehemsföräldrar måste stanna hemma med ett placerat barn med följd att familjen separeras och att ett stigma uppstår för det placerade barnet. Detta behöver tydliggöras och åtgärdas.

11.4 Det bör inte förtydligas att tillsynsansvaret och bestämmanderätten över barns och ungas personliga förhållanden innefattar att verka för utbildning, tandvård och hälso- och sjukvård (s. 245)

Karlskrona kommun förstår att det pågår parallella utredningar i denna fråga men vill betona upplevelsen av att förtydliganden de facto behövs. Erfarenheten visar att den som vårdar ett barn ibland kan nekas medicinuttag om det saknas fullmakt från vårdnadshavare på grund av otydligheterna i lagstiftningen, vilket är till nackdel framför allt för barnet, men även innebär omfattande merarbete för socialnämndernas handläggare.

Kapitel 11.5 Umgänge (s.248)

Det är bra att lagstiftaren vill stärka upp barns rätt till umgänge vid placering. Karlskrona kommun vill dock påpeka att förutsättningarna inte är lika vid vård enligt SoL och LVU, särskilt inte om de föreslagna förändringarna genomförs. Ojämligheten är av samma sort som den som påpekas i kommentaren av avsnitt 8.1 ovan.

Förändringarna innebär att det skapas möjlighet att upprätta fler anknytningar som inte tillåts vid frivillig vård. Svårigheter att få till lämpligt umgänge för barn är inte tillräckligt för att stödja ett beslut om tvångsvård. Det innebär att barn vars föräldrar inte samtycker till vård får större möjligheter till faktiskt umgänge och anknytning till personer som socialnämnden finner lämpliga, än barn vars föräldrar i sak samtyckt till en placering.

Det borde övervägas att införa en möjlighet till tvingande umgängesbestämmelser även för frivilligt placerade barn. Det skulle skapa en mer jämlik vård.

Avslutningsvis vill Karlskrona kommun påpeka att det är anmärkningsvärt att barn inte själva fått vara med och formulera problemet eller tycka till om förslagen i avsnittet innan detta.

15.2 En begäran om att omhändertagnad ska upphöra kan i vissa fall avvisas (s. 298)

Karlskrona kommun står, även efter genomläsning av utkastet till lagrådsremiss argument, fast vid samma åsikt som uttrycktes i kommunens remissvar avseende socialutskottets promemoria 2022, att begäran om hemtagning borde begränsas ytterligare, till ett tillfälle per år, i harmoni med bestämmelserna i andra nordiska länder. Att införa en begränsning till var sjätte månad skiljer i praktiken sig inte så mycket från hur det ser ut idag då själva hemtagningsutredningarna är mer omfattande än de omprövningar/överväganden som görs var sjätte månad, och med en faktisk utredningstid på några månader blir skillnaden inte så stor om begränsningen sätts till var sjätte månad.

19.1 Drogtest inför umgänge och upphörande av ett omhändertagande (s.338)

Karlskrona kommun menar att delegationsbegränsningen i 30 kap. 7§ SoL p15 borde tas bort, då detta uppfattas som trögt att hantera i situationer som ibland kräver snabba ställningstaganden. Det får anses tveksamt om det verkligen är en så pass inskränkande åtgärd att en delegationsbegränsning är motiverad. Detta är särskilt tydligt i de fall där vårdnadshavaren redan uttrycker sig positiv till drogtest.

23.2 Överklagandebestämmelser för allmän förvaltningsdomstols beslut (s. 393)

Karlskrona kommun har under de senaste åren uppfattat att antalet beslut som överklagas i LVU-ärenden ökat. Uppfattningen är att närmast alla beslut överklagas minst till kammarrätten och i flera fall begärs prövningstillstånd i Högsta förvaltningsdomstolen. Detta gäller oavsett om det varit social- och funktionsstödsnämnden eller förvaltningsrätten som varit första beslutsinstans. Samtidigt är det mycket ovanligt att den klagande får rätt i en högre instans, i alla fall inte efter förvaltningsrättens dom. Det förekommer ytterst sällan, i vart fall enligt Karlskrona kommuns uppfattning.

Detta utveckling har lett till en ökad belastning för såväl kommunerna som rättsinstanserna, utan att det ger någon nämnvärt ökad faktisk rättssäkerhet. Samtidigt leder det till att såväl barn som vårdnadshavare inte 'blir färdiga' i sina processer, utan kan ha pågående domstolsprocesser i princip oavbrutet, som inte skapar lugn runt barnet. Införandet av en möjlighet att avvisa begäran om vårdens upphörande är därför positivt, men det är tveksamt om det är tillräckligt.

Karlskrona kommun vill därför föra fram förslaget att det ska krävas prövningstillstånd redan till Kammarrätten för att de ska ta upp ett mål. Om Kammarrätterna är förbereda på en sådan förändring borde det kunna

gynna såväl domstolsväsendet som kommunerna och de enskilda som är involverade i processerna utan att rättssäkerheten för enskilda äventyras.

För kommunerna skulle det vara en stor vinst att handläggares tid kunde läggas på barnet snarare än domstolsförhandlingar och skrivande av ytterligare beslutsunderlag.

Ett annat sätt att hantera frågan är att kammarrätterna blir första beslutsinstans i samtliga omhändertagandeärenden, vilket ur kvalitetssyfte möjligen skulle vara en fördel. Det skulle innebära att allt som beskrivs i lagrådsremissutkastets avsnitt 9.1 istället förs över till Kammarrätterna.